

JACEK KAPUŚCIŃSKI

DZIEJE BRACTWA RÓŻAŃCA ŚWIĘTEGO W PARAFII LGOTA WIELKA*

1. Uwagi wstępne

W odległości 14 km w kierunku zachodnim od Radomska jest położona miejscowość Lgota Wielka. Początki tej wsi przypadają na XIII - XIV w., kiedy powstawało wiele miejscowości o nazwach Wola i Lgota¹. Wieś ta stanowiła własność szlachecką. Na dziedzicu wsi, zgodnie z ówczesnymi zwyczajami, ciążył obowiązek zorganizowania parafii. Wiązało się to z faktem wybudowania kościoła oraz zatrudnienia i uposażenia plebana². Prawdopodobnie parafia w Lgocie Wielkiej powstała w połowie XIV w., bowiem wówczas z tej wsi były przeznaczone dziesięciny dla kanonii gnieźnieńskich. Kanonie te zostały uposażone w 1354 r. dziesięcinami z różnych miejscowości w tych okolicach. Przypuszczać przeto można, iż wówczas parafia w Lgocie Wielkiej powinna już istnieć³. Z pewnością istniała w 1401 r., gdyż w aktach piotrkowskich z tego okresu wymieniony został wikariusz z Lgoty⁴.

Wiadomości udokumentowane o kościele parafialnym pochodzą z 1462 r. Był to kościół drewniany i prawdopodobnie zbudowany na planie prostokąta. Forma kościo-

* Niniejszy artykuł jest częścią pracy magisterskiej pisanej pod kierunkiem ks. prof. dra hab. Jana Związka.

¹ R. Grodecki, *Dzieje Polski do roku 1194*, w: *Dzieje Polski średniowiecznej*, Kraków 1995, t. 1, s. 206; Tenże, *Wole i Lgoty. Przyczynek do dziejów osadnictwa w średniowiecznej Polsce*, w: *Studia z Historii społecznej i gospodarczej poświęcone prof. dr. Franciszkowi Bujakowi*, Lwów 1931, s. 52 - 53; B. Chlebowski, *Wola*, w: *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, red. F. Sulmierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880 - 1895, t. 13, s. 775 - 777.

² J. Związek, *Kościelna przeszłość gminy Żytno. Parafie Borzykowa - Maluszyn - Żytno*, w: *Żytno 1198 - 1998*, Radomsko 1998, s. 9 - 11; Tenże, *Z kościelnej przeszłości miejscowości i parafii Dobryczyce*, Biuletyn Instytutu Filozoficzno-Historycznego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie, 18(1999), nr 6, s. 40.

³ J. Łaski, *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej*, wyd. J. Łukowski, Gniezno 1880, t. 1, s. 491 - 493; J. Korytkowski, *Prałaci i kanonicy Katedry Metropolitalnej Gnieźnieńskiej*, Gniezno 1883, t. 1, s. 6.

⁴ S. Kozierowski, *Badania nazw topograficznych na obszarze dawnej wschodniej Wielkopolski*, Poznań 1926, t. 4, s. 227.

łów w tym okresie i regionie radomszczańskim była prosta, bezwieżowa i jednolita. Kościół był pod wezwaniem św. Klemensa, papieża i męczennika. W 1521 r. przy kościele był jeden pleban Jan z Głuchowa i organista, jak podała wizytacja arcybiskupa Jana Łaskiego. Uposażenie tego proboszcza składało się z placów, ogrodów, pól i dziesięcin. Parafia swoim zasięgiem obejmowała okoliczne wsie: Bieliki, Brudzice, Długie, Lgotę, Wiewiórów, Wolę, Woźniki i Zalesice⁵.

Pierwotny kościół dotrwał do połowy XVIII w. Znajdowały się w nim trzy ołtarze: Matki Bożej Różańcowej, św. Klemensa Rzymskiego i św. Antoniego Padewskiego. W 1614 r., od południowej strony kościoła, została wybudowana przez Kazimierza Jackowskiego kaplica pod wezwaniem św. Anny. Przeprowadzona w 1683 r. wizytacja dziekańska stwierdziła, że kościół wymagał już wtedy gruntownej restauracji⁶. Jednak dopiero w 1763 r., chyląc się już ku upadkowi, został on rozebrany, a w jego miejscu został wybudowany obecny kościół z fundacji dziedzica wsi Tomasza Nałęcz - Ruszyna, komornika granicznego w Wieluniu⁷. W latach 1869 - 1871, staraniem ks. proboszcza Tomasza Zakrzewskiego, dobudowano od południowej strony kościoła zakrystię, zaś od strony zachodniej kruchtę⁸. Nowy kościół został zbudowany z drewna, jednonawowy, konstrukcji zrębowej, orientowany, z węższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie. Były w nim trzy ołtarze: główny - Matki Bożej Różańcowej oraz dwa boczne - św. Barbary i św. Jana Chrzciciela⁹.

Stan parafii u schyłku XIX w. był ubogi. Świadczą o tym dokumenty sporządzane w czasie wizytacji dziekańskich i inne¹⁰. Z tego powodu przez długi czas w parafii nie było drugiego kapłana¹¹. Zasięg parafii zwiększył się w stosunku do danych z początków XVI w., lecz stan materialny nie uległ zmianom¹². Na początku XX w. sytuacja

⁵ J. Grabowski, *Sztuka ludowa. Formy i regiony w Polsce*, Warszawa 1967, s. 223; J. Łaski, *Liber beneficiorum archidiecezji gnieźnieńskiej*, dz. cyt., s. 491 - 493.

⁶ S. Chodyński, *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis diocesis Vladislaviensis seu Calisiensis pro anno Domini 1880*, Varsaviae 1879, s. 90.

⁷ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Opis kościoła parafialnego lgockiego i stanu beneficium jego w czasie wizyty dziekańskiej w miesiącu grudniu roku 1797 uczyniony, k. 7.

⁸ Akta Konsystorza Generalnego Kaliskiego w przedmiocie kościoła i probostwa w Lgocie. AACz sygn. II 10. Spis inwentarza kościoła w Lgocie Wielkiej z 11 września 1871 roku, k. 472.

⁹ W. Patykiewicz, *Szkic monograficzny parafii i kościoła we wsi Lgota koło Radomska*, Częstochowa 1968, s. 25 (mps w Archiwum Parafialnym w Lgocie Wielkiej).

¹⁰ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Opis stanu kościoła i beneficium z dnia 20 lipca 1876 roku, k. 173; Tamże, AACz sygn. II 235. Opis stanu kościelnego w Lgocie Wielkiej z dnia 10 stycznia 1880 roku, k. 188; Tamże, AACz sygn. II 235. Opis życia parafialnego uczyniony przez księdza Michała Kochańskiego w roku 1886, kk. 187, 195; B. Chlebowski, *Lgota Wielka, w: Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, dz. cyt., t. 5, s. 200.

¹¹ Drugi kapłan urząd stały w parafii objął dopiero w 1933 roku.

¹² W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 10. W skład parafii weszły dodatkowo miejscowości: Kolonia Dąbrówka, Kolonia Józefina, Kolonia Marjanka, Pustkowiec Antoniów i Wygoda, młyny Gabryś i Stobiecki oraz Janów. Od dnia 11 września 1877 roku Janów został włączony do parafii Dobryszycy. Wsie Krępa i Wierzbica weszły w skład parafii lgockiej w 1844 roku i aż do dnia 19 sierpnia 1910 roku pozostawały w jej strukturach.

ekonomiczna parafii przedstawiała się już znacznie lepiej. Parafia zaczęła się powiększać. Taki stan pociągnął za sobą pojawienie się nowych obowiązków kościelnych. Konsekwencją tego było przydzielenie w 1933 r. do tej placówki drugiego duchownego¹³.

Pomiędzy wiernymi, którzy generalnie stanowili ludność wiejską, a kościołem parafialnym powstała szczególna więź, wynikająca z obowiązujących nakazów wypełniania praktyk religijnych. Poprzez wiele pokoleń parafianie uczestniczyli w nabożeństwach, niejednokrotnie przez całe swoje życie, od najmłodszych lat aż do późnej starości. Tutaj też były odprawiane ich pogrzeby, zaś cmentarz grzebalny znajdujący się obok kościoła tę szczególną więź jeszcze umacniał¹⁴.

W Lgocie Wielkiej, od początku jej istnienia, kultywowano tradycję chrześcijańską. Wielowiekowe jej oddziaływanie wpłynęło między innymi na powstanie postaw religijnych wśród lokalnej społeczności. Celem niniejszego artykułu jest ukazanie wpływu na pogłębienie życia religijnego poprzez zaprowadzenie i istnienie w parafii Bractwa Różańcowego. W związku z nasilającym się zainteresowaniem „małymi ojczyznami”, artykuł ten obejmuje dzieje Bractwa Różańca św. w parafii Lgota Wielka, od początku jego istnienia aż do zaprzestania swojej działalności, czyli w okresie od 1629 r. do dnia 3 listopada 1949 roku¹⁵.

2. Bractwa religijne

Bractwa religijne powstały w kościele katolickim na początku IV w., kiedy to pojawiły się specjalne grupy ludzi zajmujące się grzebaniem chrześcijan w katakumbach i utrzymywaniem cmentarzy¹⁶. Stowarzyszenia te na Zachodzie nazywane były „collegia fossorum” i „lecticarii”, natomiast na Wschodzie funkcjonowały pod nazwą „parabolani” i oprócz grzebania umarłych, prowadziły działalność charytatywną. Także na Wschodzie od IV wieku pojawiły się zrzeszenia wiernych pod nazwą „philopones”,

¹³ Tamże, s. 15.

¹⁴ E. Wiśniowski, *Rozwój organizacji parafialnej w Polsce do czasów reformacji*, w: *Kościół w Polsce. Średniowiecze*, pod red. J. Kłoczowskiego, Kraków 1966, t. 1. s. 363-364; J. Związek, *Kościelna przeszłość gminy Żytno. Parafie Borzykowa - Maluszyn - Żytno*, dz. cyt., s. 11.

¹⁵ Aktualnie daje się odczuć znaczne zapotrzebowanie na wiedzę o „małych ojczyznach”. Coraz więcej ukazuje się publikacji, związanych z historią danego regionu. Są organizowane z tego tytułu liczne sympozja naukowe, które i tak nie dają wyczerpujących odpowiedzi na to szczególne zjawisko. Oto niektóre pozycje poruszające tę tematykę: A. Śliwiński, *Chrześcijaństwo a kultura regionalna*, *Studia Pelplińskie* 26(1983); J. St. Pasierb, *Szkice o kulturze*, Pelplin 1982; W. Rusiński, *W sprawie historii regionalnej*, *Kwartalnik Historyczny* 81(1984); A. Tomczak, *Historyczne badanie regionalne i ich znaczenie*, w: *O uprawianiu i znaczeniu historii regionalnej. Materiały konferencji naukowej „Historia regionalna - jej miejsce w świadomości społecznej”*, Toruń 1991; *Metodologiczne i dydaktyczne problemy historii regionalnej*, red. J. Półciwarka, A. Zieleckiego, Rzeszów 1977; S. Gierszewski, *O uprawianiu historii regionalnej*, w: *O uprawianiu i znaczeniu historii regionalnej. Materiały konferencji naukowej „Historia regionalna - jej miejsce w świadomości społecznej”*, Toruń 1991.

¹⁶ F. Grass, G. Schreiber, *Bruderschaft*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, red. J. Höfer, K. Rahner, Freiburg 1958, t. 2, kol. 719. Początki bractw sięgają starożytności pogańskiej. Niektórzy uważają, że nawet czasów VIII wieku przed Chr. Chrześcijaństwo więc przejęło od tych bractw wzorce stowarzyszeń.

„spoudaei”, których członkowie, żyjąc normalnie w świecie, praktykowali życie religijne gorliwiej niż reszta chrześcijan¹⁷. Na Zachodzie ruch bractw rozwinął się z funkcjonowania „braterstw duchowych” wzajemnej modlitwy, które w czasach karolińskich rozpow szechniły się w środowisku mnichów benedyktyńskich, głównie dzięki św. Bedzie Czcigodnemu i św. Bonifacemu. Wśród mnichów był zwyczaj łączenia się poszczególnych domów zakonnych we wspólnoty, zobowiązujące się wspierać wzajemnie modlitwą¹⁸. Zachęczone przykładem klasztorów od VIII w. zaczęły istnieć zorganizowane bractwa laików o celach religijno-społecznych, obejmujące z czasem niemal wszystkie dziedziny życia publicznego. Zwyczaj ten przejął także kler diecezjalny. O powszechności tych instytucji we Francji świadczy zarządzenie arcybiskupa Reims Hinkmara, wydane w 852 r. dla podwładnego kleru. Zarządzenie to zawierało wskazówki dotyczące należytego postępowania i łączenia własnych celów ze służbą Bożą¹⁹. Także w dekretach synodalnych z IX w. zanotowane były liczne wzmianki o istniejących bractwach i braciach, nazywanych: fraterniami, kongregacjami, wspólnotami, szkołami i konfraterniami. Grupy te już wtedy były dobrze zorganizowane²⁰. W X - XI w. wspólnoty te przeżywały okres wielkiego rozkwitu, który podyktowany był, z jednej strony wzrostem znaczenia mieszczaństwa, a z drugiej gregoriańską reformą kościoła²¹. Znaczny rozwój bractw nastąpił w XII - XIII w. Konsekwencją tego było przyspieszenie procesów społeczno-gospodarczych oraz wydarzeń w Kościele. Powstałe nowe kierunki teologiczne oraz formy przeżywania i manifestowania wiary doprowadziły do jeszcze większego rozpowszechnienia bractw, które teraz stawiały sobie różne dążenia²². Cele te wyrażały się w postaci czci Boga, Najświętszej Maryi Panny, Świętych, a także w ascezie, czynnej miłości bliźniego, walce z herezjami i wychowaniu²³.

W Polsce początki bractw wiąże się z konfraterniami klasztorными, do których byli przyjmowani duchowni i świeccy. Około 1170 r. zaczęto prowadzić księgę takiej konfraterni w opactwie benedyktyńskim w Lubiniu²⁴. Wśród członków tego bractwa zostali wymienieni arcybiskupi, książęta, możnowładcy, rycerze z rodzinami, mężczyźni i kobiety. Także o przyjęciu do konfraterni członków wspomina księga miechowskiego klasztoru z 1243 r. W późniejszym okresie istniały one także przy innych klasztorach, przy kościołach katedralnych a nawet parafialnych²⁵.

¹⁷ E. Wiśniowski, *Bractwa religijne na ziemiach polskich w średniowieczu*, Roczniki Humanistyczne KUL 17(1969), nr 2, s. 52 - 53.

¹⁸ K. Kuźmak, *Bractwo kościelne*, w: *Encyklopedia Katolicka*, pod red. F. Gryglewicz, R. Łukaszyka, Z. Sułowskiego, Lublin 1976, t. 2, kol. 1113; B. Matyszczuk, *Bractwa religijne na Jasnej Górze w okresie Polski przedrozbiorowej*, Warszawa 1982, s. 19.

¹⁹ B. Kumor, *Kościelne stowarzyszenia świeckich na ziemiach polskich w okresie przedrozbiorowym*, Prawo Kanoniczne ATK 10(1967), nr 1, s. 291.

²⁰ B. U. Hergemüller, *Bruderschaft*, w: *Lexikon des Mittelalters*, pod red. Avella - Widhalm, G. Lutz, L. Matzeiet, R. Matzeiet, München 1983, t. 2, kol. 738.

²¹ B. Kumor, dz. cyt., s. 292.

²² M. Banaszak, *Historia Kościoła Katolickiego*, Warszawa 1989, t. 2, s. 207.

²³ S. Chodyński, *Bractwo*, w: *Encyklopedia Kościelna*, wyd. M. Nowodworski, Warszawa 1873, t. 2, s. 552.

²⁴ U. Borkowska, *Odbudowa i tworzenie podstaw*, w: *Chrześcijaństwo w Polsce*, red. J. Kłoczowski, Lublin 1980, s. 43; K. Kuźmak, dz. cyt., kol. 1114.

²⁵ E. Wiśniowski, dz. cyt., s. 54; B. Kumor, dz. cyt. s. 297; T. Silnicki, *Dzieje i ustrój Kościoła katolickiego na Śląsku do końca wieku XIV*, Warszawa 1953, s. 374.

Jednak bractwa, rozumiane jako grupa ludzi, posiadająca własną organizację, odrębną osobowość prawną i więzy różnorodnych praw i obowiązków, na ziemiach polskich pojawiły się, i to dość nielicznie w XIII w. Znaczny rozwój tych bractw nastąpił dopiero w XIV w. i charakteryzował się zróżnicowaniem ich działalności²⁶. Różnorodność organizacji brackich wynikała zasadniczo z różnic w składzie społecznym, stanowym i zawodowym oraz ze stawianych sobie celów. Również z tych względów przybierały one różne nazwy²⁷.

Wśród bractw o charakterze dewocyjnym w XIII - XIV w. na ziemiach polskich dominowały bractwa maryjne. Posiadały one ogólną nazwę „Bractwo Najświętszej Maryi Panny” (*Confraternitas Beatae Mariae*). Z tej przyczyny, że były to w szczególności bractwa miejskie, ich liczba wzrastała w miarę rozwoju urbanizacji²⁸. W rozpowszechnianiu bractw maryjnych duże zasługi miały zakony. Przy propagowaniu bractw różańcowych znacznie wyróżnili się dominikanie, a w mniejszym stopniu kartuzi. Bractwo Różańca Świętego powstało za czasów św. Dominika w 1221 r. i jako pierwsze zaprowadzono je w Walencji. Wkrótce, obdarzone licznymi odpustami od papieża, rozprzestrzeniło się w całym chrześcijaństwie²⁹. Do rozwoju tego bractwa przyczyniło się między innymi zwycięstwo floty chrześcijańskiej nad Turkami w 1571 r. Przypisano je wtedy nabożeństwu różańcowemu, które odbywało się w Rzymie w pierwszą niedzielę miesiąca. Z tego powodu uznano powszechnie Matkę Bożą sprawczynią tego zwycięstwa. Papież Pius V, jako wotum za zwycięstwo pod Lepano, ustanowił święto Matki Boskiej Zwycięskiej. Następnie Grzegorz XIII w roku 1573 wprowadził zwyczaj, aby to święto obchodzono w pierwszą niedzielę października pod nazwą Matki Boskiej Różańcowej³⁰.

Na ziemiach polskich konfraternie różańcowe pojawiły się już w XV wieku za sprawą dominikanów. Najwcześniejsze przekazy o zakładaniu bractw różańcowych pochodzą ze Śląska. Korespondencja Jakuba Spengera z wrocławskim konwentem dominikanów wskazuje, że interesowano się założeniem bractwa we Wrocławiu już w 1480 roku³¹. Nie trzeba było zbyt długo czekać na prawne powołanie bractwa, gdyż w 1481 r. Jan z Chemnitz, kaznodzieja i lektor z klasztoru dominikanów we Freiburgu, założył konfraternię różańcową przy kościele św. Wojciecha we Wrocławiu³². Rów-

²⁶ E. Wiśniowski, *Rozwój organizacji parafialnej w Polsce do czasów reformacji*, dz. cyt., s. 359; J. Kłoczowski, *Zakony na ziemiach polskich w wiekach średnich*, w: *Kościół w Polsce*, dz. cyt., s. 444 - 445.

²⁷ E. Wiśniowski, *Bractwa religijne na ziemiach polskich w średniowieczu*, dz. cyt., s. 56.

²⁸ K. Kuźmak, *Bractwa Matki Boskiej Wspomożycielki chrześcijan na ziemiach polskich w XVIII wieku. Studium z dziejów kultu maryjnego i wspólnot chrześcijańskich w dawnej Polsce*, Rzym 1973, s. 15 - 17.

²⁹ K. Bihlmeyer, *Rosenkranzbruderschaft*, w: *Lexikon für Theologie und Kirche*, dz. cyt., t. 8, kol. 992; S. Gall, *Bractwa*, w: *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, red. Z. Chelmski, Kraków 1905, t. 3 - 4, s. 120.

³⁰ L. Pastor, *Geschichte der Päpste im Zeitalter der katholischen Reformation und Restauration*, Freiburg 1927, t. 8, s. 605.

³¹ C. Blasel, *Studien zur Geschichte der Rosenkranzbruderschaft bei St. Adalbert zu Breslau*, Schlesisches Pastoralblatt 1(1911), s. 23.

³² K. Zalewska, *Modlitwa i obraz. Średniowieczna ikonografia różańcowa*, Warszawa 1994, s. 16.

niez, jeszcze pod koniec XV w., były zaprowadzane bractwa różańcowe w innych rejonach Polski³³.

Pełny rozkwit konfraterni różańcowych nastąpił od drugiej połowy XVI w., kiedy to dnia 6 stycznia 1577 roku generał dominikanów Serafin Cavalli, na prośbę Anny Jagiellonki, dał zezwolenie prowincjałowi dominikanów w Polsce na ich zaprowadzanie³⁴. Od tego czasu ilość bractw różańcowych zaczęła wzrastać, zaś w XVII w. liczba ich była tak wielka, że żadne inne bractwo w Polsce im nie dorównywało³⁵.

Dzieje Kościoła przekazały fakty, iż na przestrzeni wieków, w zależności od różnych okoliczności, bractwa i stowarzyszenia religijne powstawały i rozwijały się³⁶. Wśród licznych bractw w Polsce szczególne miejsce zajmowały bractwa maryjne. Występowały one między innymi w strukturach parafialnych, pogłębiając tym samym życie religijne miejscowej społeczności³⁷. Taką funkcję spełniało także Bractwo Różańca św. w Lgocie Wielkiej³⁸.

3. Powstanie i organizacja Bractwa Różańca św. w Lgocie Wielkiej

a. Księga bracka

Jednym z postawowych czynników funkcjonowania Bractwa było sporządzenie specjalnej księgi brackiej. W księdze tej umieszczano wykaz osób należących do bractwa oraz skrupulatnie notowano formy jego działalności³⁹. Jeżeli Bractwo istniało przy parafiach, to zaprowadzane księgi brackie znajdowały się zazwyczaj w kancelariach parafialnych. Również kancelarie, a później archiwum parafialne w Lgocie Wielkiej posiadało dokumenty brackie, które zawierały wiadomości od początku istnienia w parafii Bractwa Różańcowego, aż do końca jego aktywności. Pierwszy wykaz jednostek archiwalnych lgockich podały dopiero akta wizytacji dziekańskich z 1803 r. i z 1810 r. Wśród licznych dokumentów były wymienione: potwierdzenie erygowania Bractwa Różańca św. przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Wężyka z 1631 r. oraz zapis specjalnego funduszu na rzecz Bractwa w wysokości 500 złp, sporządzony przez Kazimierza Jackowskiego⁴⁰. Nie było natomiast żadnej wzmianki odnośnie do zaprowadzenia i istnienia księgi brackiej w parafii Lgota Wielka⁴¹.

³³ Bractwa na ziemiach polskich: w Grodkowie od 1481 r., we Lwowie około 1484 r., w Brzegu od 1489 r., w Paczkowie od 1489 r., w Świdnicy od 1489 r., w Darłowie od 1491 r., w Szczecinie - Dąbie od 1492 r., w Nieszawie od 1496 r., w Gdańsku od 1499 r.

³⁴ S. Chodyński, *Bractwo*, w: *Encyklopedia Kościelna*, dz. cyt., s. 567.

³⁵ K. Kuźmak, dz. cyt., s. 19; J. Flaga, *Bractwa religijne w archidiaconacie lubelskim do końca XVIII wieku. Chronologia i i terytorialne rozmieszczenie*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne t. 42(1981), s. 295.

³⁶ B. Kumor, dz. cyt., s. 290.

³⁷ Tamże, s. 353; K. Kuźmak, *Bractwo kościelne*, w: *Encyklopedia Katolicka*, t. 2. kol. 1117.

³⁸ S. Chodyński, *Catalogus ecclesiarum et utriusque cleri tam saecularis quam regularis diocesis Vladislaviensis seu Calisiensis pro anno Domini 1880*, dz. cyt., s. 90.

³⁹ A. Albin, *O bractwach, ich działaniu i kierownictwie*, Tarnów 1912, s. 13; *Dziennik Urzędowy Guberni Warszawskiej. Dodatek drugi do Numeru 16 z dnia 3 kwietnia 1848 roku*, s. 334.

⁴⁰ W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 35. Początkowo Kazimierz Jackowski kwotę pieniężną w wysokości 500 złp przeznaczył na uposażenie prebendy.

⁴¹ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Opis kościoła foralnego lgockiego 23 VII 1810 roku, s. 34 - 44.

Taka sytuacja trwała do dnia 13 czerwca 1876 r., kiedy to zmarł ks. proboszcz kościoła lgockiego Tomasz Zakrzewski. Wtedy wszystkie dokumenty parafialne zostały częściowo zniszczone i spalone, a pozostałą część archiwaliów zabrali mieszkańcy wsi do uszczelniania okien swoich domostw. Dwa miesiące później probostwo w Lgocie Wielkiej objął ks. Marcin Kochański i zaraz starał się odzyskać stracone dokumenty. W sporządzonym przez niego inwentarzu pozycji odzyskanych nie figurowała księga bracka⁴².

Jednak, pomimo nie wyszczególnienia w tym spisie księgi brackiej, ks. Marcin Kochański był w posiadaniu, ale tylko fragmentów, parafialnej „Książki do Bractwa” zaprowadzonej jeszcze przed 1872 r. Z biegiem czasu uzupełnił on brakujące wiadomości, a także poprowadził w tej samej księdze zapis aktualnego stanu funkcjonowania Bractwa Różańca św. w parafii. W ten sposób powstała „Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku”⁴³.

W celu uzyskania krytycznej wartości historycznej treści tej księgi wymagane jest określone podejście metodologiczne przy sporządzaniu jej opisu. Jako, że księga bracka należy do zbiorów archiwum parafialnego, słusznym więc będzie przyjęcie przepisów metodologicznych, dotyczących inwentaryzowania kościelnych jednostek archiwalnych. Z tego tytułu w opisie księgi przyjęto następujący schemat: sygnatura aktualna, tytuł oryginalny lub nadany, daty krańcowe, opis zewnętrzny, sygnatura dawna i uwagi⁴⁴.

Sygnaturę aktualną sporządza się według pewnych zasad i metod, które ułatwiają dostęp do poszczególnych jednostki archiwalnej⁴⁵. Archiwum parafialne w Lgocie Wielkiej dotychczas nie posiada inwentarza, a tym samym sygnatur. Księga Bractwa Różańca św. nie posiada więc żadnej sygnatury aktualnej.

Tytuł oryginalny lgockiej księgi brackiej podany jest na pierwszej stronie i brzmi: „Książka do Bractwa”. Tytuł ten jest napisany tak, że może być niezauważony, gdyż bardziej rzuca się w oczy tytuł nadany, który figuruje na zewnętrznej stronie oprawy, nadając tym samym całej księdze innego waloru. Tytuł nadany jest następujący: „Książka do zaprowadzania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku”⁴⁶.

Daty krańcowe w opisie księgi mają na uwadze wskazanie chronologiczne sporządzenia najwcześniejszego i najpóźniejszego zapisu⁴⁷. W lgockiej księdze brackiej

⁴² Tamże, AACz sygn. II 235. Opis stanu kościelnego w Lgocie Wielkiej z 10 stycznia 1880 roku, s. 192.

⁴³ Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn.

⁴⁴ J. Związek, *Inwentarz łacińskich ksiąg metrykalnych Archiwum Diecezjalnego w Częstochowie*, Lublin 1980. Nadbitka z czasopisma „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” t. 37 - 41; Tenże, *Inwentarz ksiąg konsystorskich i dziekańskich w Archiwum Diecezjalnym w Częstochowie*, Ziemia Częstochowska t. 19(1993), s. 13.

⁴⁵ S. Librowski, *Repertorium akt wizytacji kanonicznych dawnej archidiecezji gnieźnieńskiej* Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne t. 28(1974), s. 71.

⁴⁶ Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn.

⁴⁷ J. Związek, *Inwentarz łacińskich ksiąg metrykalnych Archiwum Diecezjalnego w Częstochowie*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne t. 37(1978), s. 188.

pierwsza zanotowana wiadomość pochodzi z dnia 11 sierpnia 1872 r., natomiast najpóźniejszy zapis pochodzi z 1905 roku⁴⁸.

Przeprowadzając opis zewnętrzny księgi należy wykazać cechy, dotyczące zewnętrznej strony jednostki archiwalnej. Ilość tych cech jest ściśle określona i odpowiada wymogom stawianym przez przepisy archiwistyki. Przedstawiają się one następująco: (1) materiał, (2) oprawa, (3) wymiary księgi, (4) stan zachowania, (5) sposób pisania, (6) język⁴⁹. Księga Bractwa Różańca św. w Lgocie Wielkiej została napisana na papierze. Oprawa jest tekturowa, ale grzbiet i rogi są skórzane. Posiada rozmiary 340 mm x 210 mm. Liczy 114 kart. Zachowana w dobrym stanie. Napisana została różnymi rękami. Zapisy są w języku polskim. Paginacja tylko na dwóch pierwszych i dwóch ostatnich kartach jest oryginalna.

Uwagi, jako ostatnia pozycja w schemacie opisu, zawierają jeszcze nieprezentowane cechy księgi brackiej. Na zewnętrznej stronie oprawy da się zauważyć fragment istniejącego oryginalnego tytułu. Oprawa, jak i dwie pierwsze oraz dwie ostatnie karty księgi, pochodzą sprzed 1867 r. Na kartach tych znajdują się pieczęcie Dziekana Dekanatu Brzeźnickiego ks. Józefa Piotrowskiego. Na ostatniej stronie widnieje adnotacja tegoż dziekana, która wskazuje na pierwotny charakter tej księgi. Była ona „Duplikatem służącym do zapisywania Aktów Religijno Cywilnych urodzenia, małżeństwa i zejścia Parafii Krempa” (Krępa). Na pierwszej stronie, oprócz pieczęci dziekana, znajduje się sześć innych pieczęci. Na stronie 90 jest sporządzony najwcześniejszy zapis księgi brackiej. Treść księgi składa się z następujących po sobie części:

1. Zapis członków (l. 1872 - 1905, k. 2 - 38).
2. Przychody (l. 1875 - 1880, k. 39 - 47).
3. Wychody (l. 1875 - 1897, k. 48 - 70).
4. Przychody (l. 1881 - 1897, k. 71 - 111).

Na k. 73 - 74 jest odnotowany przez ks. Marcina Kocharńskiego wpis uroczysty do Bractwa Różańca św. z dnia 29 lipca 1881 r. W księdze znajduje się fragment Dodatku drugiego do Numeru 16 Dziennika Urzędowego Gubernii Warszawskiej w Warszawie dnia 3 kwietnia 1848 roku oraz wykaz osób z zaległą należnością na rzecz Bractwa z dnia 27 maja 1888 r. Obecnie „Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku” jest przechowywana w Archiwum Parafialnym w Lgocie Wielkiej⁵⁰.

b. Powstanie i rozwój

Inwentarz dóbr kościelnych w parafii Lgota Wielka na początku XVII w. uległ znacznym zmianom. Staraniem dziedzica wsi Brudzice Kazimierza Jackowskiego została dobudowana w 1614 r., od południowej strony kościoła, kaplica św. Anny. Jako prebenda posiadała ona uposażenie w wysokości 500 złp, które fundator ulokował na dobrach Nowej Wsi (Borowie). Kazimierz Jackowski ufundował także dom

⁴⁸ Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn.

⁴⁹ S. Librowski, dz. cyt, s. 72 - 74; M. Bielińska, A. Ptaśnikowa, *Zbiór przepisów archiwalnych*, Warszawa 1962.

⁵⁰ Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn.

mieszkalny dla prebendarza odpowiadającego z zapisanych sum Msze św.⁵¹. W tym czasie powszechnie rozwijają się w diecezjach polskich, a w szczególności w parafiach wiejskich, Bractwa Różańca św. Także przy prebendzie w Lgocie Wielkiej w 1629 r. zostaje ono ufundowane przez podstarościca piotrkowskiego Piotra Urbańskiego. Jako fundusz przeznaczył on na rzecz Bractwa plac z polem, stodołą i zagrodą. Po dwóch latach od erygowania Bractwa Różańcowego w parafii zostało ono oficjalnie zatwierdzone przez arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Wężyka, nadając tym samym promotorowi Bractwa uposażenie, które składało się z funduszków prebendy św. Anny i Bractwa. Prebendarz św. Anny był zapewne pierwszym promotorem Bractwa Różańca św. w Lgocie Wielkiej. Od tego momentu działalność Bractwa w parafii sprawowana była pod kierunkiem prebendarzy. Pierwsze dane personalne prebendarza Igockiego widnieją dopiero w aktach z 1668 r., gdzie został on wymieniony jako Hilary Hrostowicz⁵².

Powstałe Bractwo Różańca św. w Lgocie Wielkiej dysponowało także dobrami materialnymi, które z upływem czasu ulegały zmianom. Dochód z funduszu złożonego przez fundatora prebendy wynosił 30 złp i był przeznaczony na dwie Msze św. w tygodniu, później uległ on redukcji do 25 złp. Majątek bracki powiększył w 1675 r. Mikołaj Urbański, brat założyciela tego Bractwa. Przekazał on na jego rzecz zapis w wysokości 100 złp złożony na niwie zwanej Golach⁵³. Zmiany objęły także urząd prebendarza w Lgocie Wielkiej. Na to stanowisko został powołany w maju 1719 r. ks. Mikołaj Cieniewicz i piastował ten urząd do dnia 8 marca 1728 r.⁵⁴. W tym roku proboszcz Igocki ks. Mateusz Sterczewski sporządził inwentarz dóbr kościelnych tejże parafii, w którym to wymienił dwie brackie chorągwie: starą i nową oraz mały obraz Matki Bożej Różańcowej noszony w czasie procesji⁵⁵.

W głównym ołtarzu kościoła Igockiego znajdował się obraz Matki Bożej Różańcowej, otaczany czcią wśród wiernych parafii. Najprawdopodobniej zaginęły wszelkie ślady wskazujące dokładną datę sprowadzenia tego obrazu do kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. W opisach beneficjum kościelnego oraz protokołach wizytacyjnych parafii w XVIII i XIX w. wzmiankowano tylko, że był to „obraz starożytny”⁵⁶. Z tym obrazem zostało złączone nabożeństwo różańcowe, stanowiące najbardziej żywą formę kultu religijnego w parafiach. Obraz ten był nazywany przez wiernych obrazem

⁵¹ S. Chodyński, dz. cyt., s. 89.

⁵² Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Opis kościoła parafialnego w Lgocie sporządzony z polecenia Jaśnie Wielmożnego Biskupa Diecezji Kujawsko - Kaliskiej Aleksandra Kazimierza Bereśniewicza przez miejscowego administratora ks. Marcina Kochańskiego w 1885 roku, s. 1 - 2; W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 18.

⁵³ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Opis kościoła farnego Igockiego z dnia 23 lipca 1810 r., s. 39.

⁵⁴ W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 18.

⁵⁵ Liber metricarum ecclesiae parochialis in Lgota. AACz sygn. III 241. Inwentarz kościoła parafialnego Igockiego za ks. Mateusza Sterczewskiego w 1728 roku, brak paginacji.

⁵⁶ Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Opis kościoła parafialnego w Lgocie sporządzony z polecenia Jaśnie Wielmożnego Biskupa Diecezji Kujawsko - Kaliskiej Aleksandra Kazimierza Bereśniewicza przez miejscowego administratora ks. Marcina Kochańskiego w 1885 roku, s. 3.

Matki Bożej Różańcowej, a wśród miejscowego ludu uważany był jako słynący łaskami (imago voce populi gratiosa)⁵⁷. W 1728 r. wśród przedmiotów kościelnych wymienione zostały wota, składane Matce Bożej jako wyraz wdzięczności wiernych za otrzymane łaski, przeważnie za uzdrowienia lub szczęśliwe załatwienie różnych spraw. Były one następujące:

1. Sukienka na obraz NMP. Różańcowej - cała srebrna.
2. Korony pozłacane - 2 sztuki, mniejsza i większa.
3. Korali perłowych - 7 sznurów, różnej wielkości i różnych kolorów.
4. Mała srebrna róża.
5. Wotum na podobieństwo lauru, wysadzone kamieniami.
6. Obrączka pozłacana.
7. Obrączki srebrne - 2 sztuki.
8. Kotara sukienna.
9. Wota srebrne - brak ilości sztuk⁵⁸.

Od dnia 8 marca 1728 r. urząd prebendarza w Lgocie Wielkiej wakował aż do dnia 8 maja 1729 r. Wtedy stanowisko to objął były proboszcz parafii Igockiej ks. Mateusz Sterczewski⁵⁹. Obowiązki prebendarza pełnił on do dnia 8 listopada 1733 r. Następnie od dnia 4 lipca 1734 r. prebendarzem w Lgocie Wielkiej był proboszcz parafii Dmenin ks. Grzegorz Łysikiewicz. Posługę tę pełnił on aż do swojej śmierci⁶⁰.

Z okazji wizytacji generalnej archidiacona gnieźnieńskiego Bonawentury Turskiego w 1744 r. przeprowadzono w parafii Igockiej między innymi renowację wielkiego ołtarza. Za uzyskane dochody ozdobiono ołtarz srebrem i pomalowano go różnymi kolorami. W związku z wizytacją został też sporządzony spis inwentarza kościelnego, który wymienił nowo przybyłe wota:

1. Wotum srebrne - 1 sztuka, od Jana Royka.
2. Kananek alias mandet na obraz Matki Bożej - 2 sztuki, od pielgrzyma.
3. Firanki z falbanami do obrazu Matki Bożej - od Julianny Ludwiki Sławęckiej.
4. Sukno czerwone na stopnie wielkiego ołtarza - od Jana Royka.
5. Wotum srebrna noga - od Andrzeja Stobieckiego z Woli Blakowej dane dnia 28 sierpnia 1736 r.
6. Suwalnia tkana złotem i jedwabiami - od kasztelanki Szerawińskiej.
7. Wotum srebrna noga - od ks. Aleksandra Walewskiego wicerektora Kolegium Piotrkowskiego dane dnia 24 marca 1738 r.
8. Wotum serca - 2 sztuki, od państwa Rogóyskich dane w 1740 r.
9. Korale - 2 sznury, od pani Cieślińskiej z Woźnik.
10. Portrety NMP. Częstochowskiej oprawione w srebro na obraz Matki Bożej - 2 sztuki, od Bartłomieja Nowaka dane dnia 21 maja 1741 r.
11. Pierścień srebrny z trzema diamentami czeskimi do obrazu Matki Bożej - od Bogumiły Więckowskiej dany dnia 28 kwietnia 1743 r.

⁵⁷ S. Chodyński, dz. cyt., s. 90.

⁵⁸ Liber metricarum ecclesiae parochialis in Lgota. AACz sygn. III 241. Inwentarz kościoła parafialnego Igockiego za ks. Mateusza Sterczewskiego w 1728 roku, brak paginacji.

⁵⁹ Z. Zaborski, *Parafia Wiewiec. Zarys dziejów*, Częstochowa 1999, s. 135.

⁶⁰ W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 18.

12. Korale małe - 4 sznury, od pani Cieśllickiej z Woźnik dane dnia 2 lutego 1744 roku⁶¹.

Sporządzony w 1763 r. spis dóbr kościelnych wymienił już 55 różnych wotów powieszonych obok obrazu Matki Bożej Różańcowej⁶². Niektóre z wymienionych wotów wskazują na rodzaj otrzymanych łask. Tak więc wotum w kształcie nogi ofiarowane było za uzdrowienie nogi. Podobnie wotum przedstawiające dwa serca było dziękczynieniem za pomyślny związek małżeński. Kosztowne wota były przeważnie składane przez przedstawicieli bogatszych warstw społecznych. Ludność wiejska natomiast składała jako swoje wota sznury koralii⁶³.

Uposażenie prebendarza nie było zbyt bogate, dlatego pojawiły się trudności ze znalezieniem kandydatów. Pomimo to w Lgocie Wielkiej urząd ten był ciągle obsadzony. Ostatnim prebendarzem lgockim został ks. Antoni Ligenziński, powołany w dniu 28 marca 1758 r. Jednak chorował on bardzo i zmarł nagle dnia 28 marca 1763 r. mając zaledwie czterdzieści lat. Od tego czasu opiekunem Bractwa Różańcowego staje się proboszcz kościoła lgockiego⁶⁴. Według relacji z 1800 r. obowiązkiem proboszcza było odprawianie jednej Mszy św. kwartalnie oraz ośmiu Mszy św. śpiewanych i dwadzieścia Mszy św. czytanych. Przejmując zadania prebendarza musiał proboszcz jeszcze w intencji fundatorów Bractwa odprawić jedną Mszę św. śpiewaną w miesiącu, cztery Msze św. w roku z okazji rocznic, osiem Mszy św. czytanych oraz w każdy dzień świąteczny śpiewać modlitwę różańcową. Z uposażenia Bractwa proboszcz otrzymywał za odprawione Msze św. wynagrodzenie w wysokości 30 złp rocznie oraz wyznaczony dział ziemi⁶⁵.

Z chwilą nastania nowego proboszcza Mikołaja Lefranc'a w dniu 23 listopada 1803 r. został dokonany przegląd własności parafialnej. Dokonano wtedy szczegółowego opisu wielkiego ołtarza i wszystkich wotów. Według dziekana brzeźnickiego ks. Żarnowskiego ołtarz był: staroświecki, pomalowany dość dobrze w kolorze niebieskim, tło przykopczone, w którym był obraz Matki Bożej Różańcowej, trzymającej Pana Jezusa na lewej ręce. Sukienka do obrazu była wyłożona, ale korony były srebrne. Wota w liczbie 34 (oprócz 38 sznurów koralii) były umieszczone obok obrazu. Wśród nich było jedno, które przedstawiało NMP. Różańcową na obłokach⁶⁶.

⁶¹ Liber metricarum ecclesiae parochialis in Lgota. AACz sygn. III 241. Inwentarz kościoła parafialnego lgockiego za ks. Mateusza Sterczewskiego w 1728 roku, brak paginacji.

⁶² W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 25.

⁶³ J. Związek, *Kult Matki Bożej w Sulmierzycach*, Częstochowskie Wiadomości Diecezjalne 57(1983), nr 3 - 4, s. 80.

⁶⁴ W. Patykiewicz, dz. cyt., s. 15. Od tego czasu w parafii lgockiej służyli pomocą ks. proboszczowi kapelani i mianowani wikariusze. Niektórzy z nich pochodzili z dominikańskich kręgów zakonnych. Zakoń ten był w Polsce jednym z czołowych propagatorów bractw różańcowych, więc prawdopodobnie w parafii zajmowali się oni sprawami Bractwa. Działalność tą prowadzili następujący zakonnicy: o. Marceli Maysner (1757 - 1759), o. Władysław Recheret (1771 -), o. Cyprian Dydziński (1771 -), o. Cyprian Hybiński (1779 -), o. Ludwik Warszewski (1795 - 1798).

⁶⁵ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Opis kościoła farnego lgockiego 23 lipca 1810, s. 38.

⁶⁶ Tamże, AACz sygn. II 235. Opisanie sprzętów kościelnych i plebańskich w czasie wprowadzenia ks. Jakuba Mikołaja Le Franc do kościoła parafialnego lgockiego przez ks. Żarnowskiego dziekana brzeźnickiego proboszcza stróżkiego dnia 23 miesiąca listopada roku 1803, s. 28.

Obowiązki proboszcza do 1810 r. nie uległy zmianom. Oprócz Mszy św., odprawianych w niedziele i święta, sprawował także Msze św. obligacyjne. Nie wiedząc czy była redukcja obowiązków mszalnych odprawiał on Msze św. według dawnego zwyczaju. Zmianie natomiast uległo stypendium mszalne funduszu brackiego, gdyż otrzymywał on tylko 25 złp, a więc o 5 złp mniej niż w 1800 r. Tabela z porządkiem odprawiania obligacji funduszowych była zawieszona w miejscu, gdzie kapłan ubierał się w szaty liturgiczne⁶⁷. W roku 1810 były także wystawienia Najświętszego Sakramentu w srebrnej monstrancji. Odbływały się one tylko cztery razy w roku, w tym na święto Matki Bożej Różańcowej. Wystawienia tego dokonywano tylko na wielkim ołtarzu⁶⁸.

W związku z zarządzeniem władz rosyjskich w parafiach sporządzano bardzo dokładny wykaz stanu posiadania tak osobowego jak i majątkowego. Spis taki był zwany tabelarycznym. Proboszcz musiał go z wielu okazji przesyłać do władz carskich. Należało tam podać szacunkową wartość w pieniądzech wszelkich przedmiotów kościelnych. Na mocy tego zarządzenia w dniu 13 lipca 1826 r. ks. Jan Gorelski dokonał spisu, w którym sukienkę do obrazu Matki Bożej ważącą 5 funtów wycenił na 320 złp a wielki ołtarz na 400 złp⁶⁹.

Istnienie Bractwa Różańcowego w parafii lgockiej potwierdził w dniu 3 marca 1833 r. ks. Ignacy Marszałkiewicz. W raporcie wysłanym do dziekana brzeźnickiego podał on szczegółowy wykaz istniejących przy kościele bractw, w którym wymienił Bractwo Różańca św. Zaznaczył jednocześnie, że jego aktywność była przeciętna, a fundusz zupełnie pusty⁷⁰.

W latach 1839 - 1876 proboszczem parafii w Lgocie Wielkiej był ks. Tomasz Zakrzewski. Zrobił on wiele dobrego dla kościoła min. przeprowadzając renowację wielkiego ołtarza. Po odnowieniu ołtarz był roboty stolarsko - snycerskiej, skromnych rozmiarów, w stylu korynckim, białolakierowany, z całą ornamentyką złożoną. W ołtarzu znajdował się stary obraz olejny Matki Bożej Różańcowej, na którym Matka Boża trzymała Pana Jezusa na lewej ręce. Obraz ten był przybrany w pozłacaną suknię, a na głowach Matki Bożej i Pana Jezusa były korony. Na tle z sukna amarantowego znajdowało się 12 pozłacanych gwiazd. W tymże ołtarzu na zasuwie był również obraz Matki Bożej Różańcowej namalowany w 1869 r. przez warszawskiego malarza Ignacego Jasińskiego⁷¹. Przez wszystkie lata posługi pasterskiej w parafii ks. Zakrzewski prowadził także Bractwo Różańcowe, które pod koniec jego życia nie było zbyt aktywne, o czym świadczył fakt, że tylko 12 osób umiało śpiewać całą modlitwę różańcową⁷².

⁶⁷ Tamże, AACz sygn. II 235. Opis kościoła farnego lgockiego 23 lipca 1810, s. 38.

⁶⁸ Tamże, s. 39.

⁶⁹ Tamże, AACz sygn. II 235. Opis stanu kościoła, zabudowań plebani i inwentarza tak kościoła jak i gruntów ekonomicznych w wsi Lgota z 13 lipca 1826 roku, s. 48.

⁷⁰ Akta Konsystorza Generalnego Kaliskiego w przedmiocie kościoła i probostwa w Lgocie. AACz sygn. II 10. Akta Konsystorza Foralnego Piotrkowskiego tyczące się kościoła parafialnego w Lgocie, s. 181.

⁷¹ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Opis stanu kościoła z dnia 20 lipca 1876 roku, s. 173.

⁷² Tamże, AACz sygn. II 235. Opis parafii sporządzony przez ks. Marcina Kochańskiego w 1876 roku, s. 194.

Bractwo Różańca św. w Lgocie Wielkiej przeżywało okres renesansu od dnia 13 sierpnia 1876 r., kiedy to proboszczem został ks. Marcin Kochoński. Aktywność parafian w życiu kościelnym stała się niewspółmierna w stosunku do ich zaangażowania religijnego za czasów poprzedniego duszpasterza. Inspirowany poparciem biskupa diecezji ks. Kochoński przeprowadził w parafii uroczyste wpisy do księgi brackiej. Wierni widząc gorliwość i zaangażowanie swojego duszpasterza chętnie wstępowali do Bractwa Różańcowego. Oprócz pełnego rozkwitu Bractwa w parafii w 1885 r. odnowiono i przerobiono główny ołtarz w kościele. Z dawnego ołtarza pozostał na swoim miejscu stary obraz Matki Bożej Różańcowej oraz obraz znajdujący się na zasuwie⁷³.

Wybuch wojny światowej w 1914 r. wpłynął ujemnie na funkcjonowanie Bractwa w parafii Lgota Wielka. Działania militarne prowadzone na ziemiach lgockich dotknęły archiwum kościelne. Uległa wtedy częściowemu zniszczeniu księga rachunkowa Bractwa Różańcowego. Po wojnie w czasie wizytacji dziekańskiej dnia 4 maja 1919 r. został podsumowany obecny stan Bractwa, z którego wynikało, że znaczna ilość członków zalegała z opłatami. Obowiązki przełożonego Bractwa pełnił w tym czasie Wawrzyniec Pęczkowski, a jego zastępcą był Walenty Chrzaszcz⁷⁴.

W okresie II Rzeczypospolitej działalność kościoła polegała na odbudowaniu osłabionego na skutek wojny życia religijnego wiernych. Kapłani prowadzili ożywioną działalność duszpasterską, której przejawy dało się odczuć między innymi w intensywnej aktywności bractw parafialnych⁷⁵. W Lgocie Wielkiej ludność żywo uczestniczyła w przedsięwzięciach brackich, czego przykładem był udział wielu wiernych w strukturach Bractwa Różańcowego. Podczas wizytacji dziekańskiej w 1931 r. odnotowano, że do Bractwa należy 360 wiernych⁷⁶. Kult Matki Bożej Różańcowej w parafii lgockiej cieszył się dużym powodzeniem. Tuż przed wybuchem II wojny światowej w dniu 29 lipca 1939 r. ks. Wawrzyniec Kowalski złożył na ręce ks. bp. Teodora Kubiny prośbę o zatwierdzenie odpustu w pierwszą niedzielę października, tj. w święto Matki Bożej Różańcowej. Do prośby tej władze diecezjalne ustosunkowały się przychylnie⁷⁷.

Po II wojnie światowej sytuacja kościoła w Polsce uległa znacznej zmianie. Władze komunistyczne przez jednostronne zerwanie konkordatu przekreśliły powrót do

⁷³ Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Spis fundi in structi Kościoła samego też jego sprzętów kościelnych oraz zabudowań plebańskich w parafii lgockiej sporządzony chronologicznie przez dzisiejszego proboszcza ks. Marcina Kochońskiego, s. 32; Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn.

⁷⁴ Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Wizytacja dziekańska w dniu 4 maja 1919 roku przeprowadzona przez ks. dziekana brzeźnickiego W. Pogorzelskiego, s. 39.

⁷⁵ J. Związek, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie II Rzeczypospolitej*, Częstochowa 1990, s. 292.

⁷⁶ Akta parafii Lgota Wielka (1924 - 1960). AKMCz sygn. brak. Protokół spisany podczas wizytacji dziekańskiej dnia 28 maja 1931 roku, brak paginacji.

⁷⁷ Akta parafii Lgota Wielka (1924 - 1960). AKMCz sygn. brak. Prośba ks. Wawrzyńca Kowalskiego o zgodę na zatwierdzenie odpustu w parafii Lgota Wielka z dnia 29 lipca 1939 roku, brak paginacji.

stosunków Państwo - Kościół z okresu międzywojennego. W dniu 5 sierpnia 1949 r. władze państwowe wydały „Dekret o zmianie niektórych przepisów prawnych o stowarzyszeniach”. Treść dekretu wywołała sprzeciw Episkopatu, który uznał go za bezprawny. W wyniku roszczeń władz komunistycznych Kościół w Polsce z dniem 3 listopada 1949 r. zawiesił działalność wszystkich bractw i stowarzyszeń⁷⁸. Od tego czasu w parafii Lgota Wielka przestało istnieć Bractwo Różańca św. Przeprowadzona wizytacja w dniu 21 czerwca 1955 r. nie uwzględniła już żadnych bractw i stowarzyszeń działających przy lgockim kościele parafialnym⁷⁹.

c. Członkowie

Na mocy bulli *Quecumque a Sede Apostolica* wydanej przez papieża Klemensa VIII w dniu 7 grudnia 1604 r. poszczególne zakony otrzymały zezwolenie na erygowanie bractw typowo zakonnych przy kościołach parafialnych. Członkostwo w tychże bractwach nie było przeznaczone tylko dla pewnych elit, ale otwierało się na wszystkie warstwy społeczne, tak dla mężczyzn jak i dla kobiet⁸⁰. Rekrutacja członków sensu stricto była normowana przez statuty brackie. Kandydat musiał osobiście wyrazić chęć przystąpienia do bractwa, dopiero wtedy promotor dokonywał wpisu, zapisując imię, nazwisko oraz status społeczny uczestnika. W wyjątkowych sytuacjach respektowano zgłoszenie listowne lub przez osobę godną zaufania. Wpis do księgi brackiej był bardzo ważny, gdyż takiej tylko osobie przyznawano udział w odpustach. Przyjęcie do bractwa zobowiązywało członków do wypełniania obowiązków aż do śmierci⁸¹.

Z czasem Bractwo Różańca św. wykształciło własny zwyczaj przyjmowania i zapisywania członków. Było pożądanym, by jednocześnie większa liczba osób deklarowała przystąpienie do Bractwa, gdyż przyjęcie to nabierało charakteru uroczystego⁸². Najodpowiedniejszym dniem do takiego akcesu było święto Najświętszej Maryi Panny bądź pierwsza niedziela każdego miesiąca. W kościele, przed ołtarzem różańcowym kandydaci klękali a kapłan ubrany w kapę białego koloru według formuły, uroczyście przyjmował członków. Następnie każdy z nowoprzyjętych powtarzał akt ofiarowania się Najświętszej Maryi Pannie i wypowiadał swoje imię. Kapłan na koniec pokropił przyjętych wodą święconą i dając każdemu z osobna koronkę różańcową mówił: „Accipite signum Dei viventis ab ipsa Sanctissima Virgine sic nuncupatum, ut sit vobis in pignus et medium ad vitam aeternam promerendam. Amen”⁸³.

Po dokonaniu uroczystego wpisu do księgi brackiej każdy z członków otrzymywał patent, czyli dowód wpisu. Należało go starannie przechowywać, a nawet oprawić w ramki i powiesić na ścianie w domu, aby przypominał osobom należącym do Bractwa ich obowiązki. Po śmierci członka Bractwa patent ten był odnoszony do promotora, aby ten wykreślił zmarłego z księgi brackiej. Członkostwo w Bractwie Różań-

⁷⁸ W. Wlazlak, *Dzieje diecezji częstochowskiej w okresie działalności biskupa Zdzisława Golińskiego (1951 - 1963)*, Kraków 2000, ss. 46, 55.

⁷⁹ Akta parafii Lgota Wielka (1924 - 1960). AKMCz sygn. brak. Protokół wizytacji biskupiej z dnia 21 czerwca 1955 r., brak paginacji.

⁸⁰ B. Kumor, dz. cyt., ss. 302, 305.

⁸¹ A. Albin, dz. cyt., s. 13 - 14.

⁸² Tamże, s. 47.

⁸³ *Sposób zaprowadzania i przyjmowania do bractw Różańca św.*, Lwów 1935, s. 13-16.

cowym wymagało od osób posiadania własnego i poświęconego różańca. Takich różańcy, obdarzonych odpustami, nie wolno było sprzedawać⁸⁴.

Z czasu erygowania Bractwa Różańcowego w parafii Lgota Wielka nie zachowała się żadna informacja, która określałaby liczbę jego członków. Pierwsza wzmianka o ilości osób należących do tego Bractwa pochodzi z dnia 3 marca 1833 r. Sporządzając raport do dziekanatu brzeźnickiego ks. Ignacy Marszałkiewicz opisuje stan Bractwa przy kościele lgockim, wymieniając 30 jego członków⁸⁵.

Tabela nr 1

Wykaz członków Bractwa Różańcowego w parafii Lgota Wielka w 1872 r.

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba osób
1	Bieliki	32
2	Brudzice	56
3	Dąbrowy	35
4	Długie	8
5	Lgota Wielka	62
6	Wiewiórow	104
7	Wola Blakowa	35
8	Woźniki	40
9	Zalesice	26
	razem	398

Źródło: Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn., k. 2 - 15.

Według powyższego przekazu statystycznego do Bractwa Różańcowego w 1872 roku należało 398 osób. Ogółem parafię w 1872 roku stanowiło 2700 osób⁸⁶, zatem 14, 7% wiernych kościoła lgockiego brało udział z życiu brackim.

⁸⁴ A. Albin, dz. cyt., s. 47 - 48.

⁸⁵ Akta Konsystorza Generalnego Kaliskiego w przedmiocie kościoła i probostwa w Lgocie. AACz sygn. II 10. Akta Konsystorza Foralnego Piotrkowskiego dotyczące się kościoła parafialnego w Lgocie, s. 181.

⁸⁶ Akta dziekana dekanatu brzeźnickiego dotyczące kościoła parafialnego w Lgocie Wielkiej. AACz sygn. II 235. Raport o stanie parafii po śmierci ks. Zakrzewskiego w 1876 r., s. 169.

Tabela nr 2

Wykaz członków Bractwa Różańcowego w parafii Lgota Wielka w 1886 r.

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba osób
1	Bieliki	39
2	Brudzice	61
3	Dąbrowy	21
4	Długie	11
5	Krępa	7
6	Lgota Wielka	82
7	Wierzbica	12
8	Wiewiórow	101
9	Wola Blakowa	55
10	Wóźniki	44
11	Zalesice	23
	razem	456

Źródło: Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn., k. 16 - 38.

Analiza wykazu tabelarycznego ilustruje stan ilościowy Bractwa Różańcowego w 1886 r. Do tego Bractwa należało wtedy 456 osób, przy ogólnej liczbie parafian wynoszącej 2941 wiernych⁸⁷. Zatem 15, 5% społeczności religijnej Lgoty Wielkiej było zobligowane do przestrzegania obowiązków brackich.

Porównując dane z tabeli nr 1 i tabeli nr 2 można odczytać, że z poszczególnych miejscowości wchodzących w skład parafii lgockiej, na przestrzeni 14 lat, ilość członków Bractwa była proporcjonalna do wzrostu i spadku stanu liczebnego mieszkańców parafii. Nadmienić należy, iż podczas pracy duszpasterskiej w parafii ks. Kochańskiego w działalność bracką angażowali się wierni z Krępy i Wierzbicy. Przyrost liczebny członków Bractwa Różańcowego przy kościele w Lgocie Wielkiej na przestrzeni 14 lat wyniósł 0,8%.

Po zakończeniu I wojny światowej na terenie byłego zaboru rosyjskiego zaczęły odradzać się formy pobożności związane z bractwami i stowarzyszeniami religijnymi⁸⁸. W parafii Lgota Wielka swoją działalność dość pręźnie prowadziło Bractwo Ró-

⁸⁷ Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Opis kościoła parafialnego w Lgocie sporządzony z polecenia Jaśnie Wielmożnego Biskupa Diecezji Kujawsko - Kaliskiej Aleksandra Kazimierza Bereśniewicza przez miejscowego administratora ks. Marcina Kochańskiego w 1885 roku, s. 24.

⁸⁸ W. Włazłak, *Życie religijne diecezji częstochowskiej na pograniczu Generalnej Guberni i kraju Warty*, Biuletyn Instytutu Filozoficzno - Historycznego w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie 18(1999), nr 6, s. 59.

zańcowe. W dniu 28 maja 1931 r. ogółem stan liczebny Bractwa stanowiło 360 członków⁸⁹. W czasie II wojny światowej na polecenie władz hitlerowskich, wszystkie bractwa i stowarzyszenia katolickie na ziemiach okupowanych zaprzestały swojej działalności⁹⁰.

d. Cele

Bractwa, których charakter głównie koncentrował się na szerzeniu i pogłębianiu pobożności chrześcijańskiej wśród wiernych zwane były bractwami dewocyjnymi. Przedmiotem tej pobożności był między innymi kult Najświętszej Maryi Panny⁹¹. Celem takich bractw było podniesienie publicznego kultu maryjnego oraz uświęcenie ich członków przez życie łaską w pogłębionej religijności i propagowanie tychże form pobożności. Bractwa związane z kultem maryjnym kładły szczególny nacisk na nabożeństwa do Matki Boskiej⁹².

Wśród różnych form pobożności maryjnej istniał specyficzny odłam bractw związany z modlitwą różańcową. Do tychże Bractw Różańcowych, w początkowej fazie ich rozwoju na terenach Polski, chętnie wpisywała się młodzież akademicka, aby naśladować czystość i cnoty Maryi. Członkowie ci zobowiązani byli przy spotkaniu pozdrawiać się słowami: „Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus” oraz musieli śpiewać godzinki i litanie w kościele, a także asystowali przy różnych uroczystościach religijnych⁹³.

Prawa i obowiązki w strukturach Bractw Różańcowych były normowane przez statuty brackie. Sporządzenie statutu stanowiło główny wymóg przy erygowaniu Bractwa Różańca św.⁹⁴. Koniecznym elementem było także przeznaczenie kaplicy lub ołtarza z obrazem Matki Bożej. Związało się to z możliwością uzyskania odpustów⁹⁵. Ustawy Bractw Różańcowych kładły na członków obowiązek prywatnego odmówienia raz na tydzień całego różańca, składającego się z 15 tajemnic. Oprócz tego było częste odmawianie różańca publicznie, przed ołtarzem różańcowym, a szczególnie przestrzegano tego w miesiącu październiku. Nabożeństwa te pełniły ważną rolę w życiu religijnym wiernych. Były uważane za źródło światła i mocy przy podejmowaniu życiowych decyzji w duchu chrześcijańskim. Uczestniczenie w nabożeństwach i obrzędach brackich obowiązywało wszystkich jego członków. Niedostosowanie się

⁸⁹ Akta parafii Lgota Wielka (1924 - 1960). AKMCz sygn. brak. Protokół spisany podczas wizytacji dziekańskiej w dniu 28 maja 1931 roku, brak paginacji.

⁹⁰ J. Związek, *Stowarzyszenia religijno - społeczne w diecezji częstochowskiej*, w: *Błogosławione choć trudne czasy. Siedemdziesięciopięciolecie Kościoła Częstochowskiego*, red. J. Kowalski, Częstochowa 2000, s. 309.

⁹¹ B. Kumor, dz. cyt., s. 349.

⁹² K. Kuźmak, *Bractwa Matki Boskiej Wspomożycielki chrześcijan na ziemiach polskich w XVIII wieku. Studium z dziejów kultu maryjnego i wspólnot chrześcijańskich w dawnej Polsce*, dz. cyt., ss. 16, 112.

⁹³ S. Chodyński, *Bractwo*, w: *Encyklopedia Kościelna*, s. 567.

⁹⁴ Do dnia obecnego nie zachowały się Statuty Bractwa Różańca św. przy parafii Lgota Wielka. Istnieje jednak wzmianka, że ks. Walenty Patykiewicz dokonując spisu dokumentów archiwum parafialnego we wrześniu 1942 r. wymienił Ustawy Bractwa Różańca św. sporządzone przez ks. Marcina Kochańskiego w 1880 r.

⁹⁵ *Sposób zaprowadzania i przyjmowania do bractw Różańca św.*, dz. cyt., s. 33.

do tych wymogów było obłożone sankcjami proporcjonalnie do niedopełnionej czynności⁹⁶.

W statutach brackich zalecane były również procesje różańcowe do pięciu ołtarzy, przy których, analogicznie jak w święto Bożego Ciała, śpiewano fragmenty ewangelii, odpowiadające stosownej części tajemnic różańcowych. Procesje takie były odprawiane w każdą pierwszą niedzielę miesiąca. Rozpocynały się one od znaku krzyża św. i słów: „Boże wejrzyj ku wspomnieniu memu...”. Następnie wyruszały kondukt składający się z członków Bractwa ubranych w specjalne stroje. Był także niesiony wtedy mały obraz procesyjny Matki Bożej oraz berła, chorągwie i zapalone świece⁹⁷.

Jednym z głównych obowiązków członków Bractwa Różańcowego był udział w Mszach św. i nabożeństwach żałobnych, sprawowanych w intencji nieżyjących współbraci. Odbywały się one 4 razy do roku i zwykle w okresie tzw. „Suchych Dni” (*Quattuor Temporibus*). W czasie tych nabożeństw wspomniano zmarłych członków, którzy najwięcej zasłużyli się dla Bractwa. Bardzo uroczyste były obchodzone pogrzeby zmarłych członków Bractwa Różańcowego. Wiele miejsca tym sprawom poświęcały statuty brackie. W pogrzebie zmarłego brata mieli obowiązek uczestniczyć wszyscy członkowie Bractwa. W pogrzebie jak i nabożeństwie żałobnym bracia brali udział ze świecami, tym samym nadając tej liturgii podniosły charakter⁹⁸.

Do Bractwa Różańca św. były przypisane liczne odpusty. Wszyscy wierni, którzy w stanie łaski uświęcającej przyjęli Komunię św. oraz nawiedzili pobożnie kaplicę różańcową, modląc się w intencji Ojca św. w dniu uroczystości Matki Bożej Różańcowej, od niesporów aż do zachodu słońca, mogli uzyskać odpust zupełny⁹⁹. Żadne inne bractwo nie było tak obdarzone odpustami jak Bractwo Różańcowe. Z dniem 13 listopada 1893 r. ukazał się dekret Kongregacji Odpustów mówiący, że przy wpólnym odmawianiu różańca wystarczy, aby osoba przewodnicząca miała poświęcony różaniec a wszyscy inni, uczestniczący w modlitwie, dostąpią odpustów¹⁰⁰. W parafii Lgota Wielka odpustów na podstawie dokumentów nie było żadnych. W święto Matki Bożej Różańcowej, tj. w pierwszą niedzielę października, był przejęty z tradycji odpust z wystawieniem Najświętszego Sakramentu¹⁰¹. Na podstawie dokumentu odpust w parafii Lgockiej na pierwszą niedzielę października został ustanowiony dopiero w 1939 r., i to ze względu na istnienie tam Bractwa Różańcowego¹⁰².

⁹⁶ A. Albin, dz. cyt., s. 48; *Sposób zaprowadzania i przyjmowania do bractw Różańca św.*, dz. cyt. s. 33.

⁹⁷ A. Albin, dz. cyt., s. 50.

⁹⁸ E. Wiśniowski, dz. cyt., s. 68 - 70.

⁹⁹ S. Gall, *Bractwa*, w: *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, s. 120.

¹⁰⁰ A. Albin, dz. cyt., s. 54.

¹⁰¹ Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Opis kościoła parafialnego w Lgocie sporządzony z polecenia Jaśnie Wielmożnego Biskupa Diecezji Kujawsko - Kaliskiej Aleksandra Kazimierza Bereśniewicza przez miejscowego administratora ks. Marcina Kochańskiego w 1885 roku, s. 3.

¹⁰² Akta parafii Lgota Wielka (1924 - 1960). AKMCz sygn. brak. Prośba ks. Wawrzyńca Kowalskiego o zgodę na zatwierdzenie odpustu w parafii Lgota Wielka z dnia 29 lipca 1939 roku, brak paginacji.

W ustawach brackich podejmowano także kwestie jałmużny i uczynków miłosierdzia jako środki prowadzące do zbawienia. W pierwszym rzędzie pomoc ta dotyczyła współbraci, ale nie zamykała się na wiernych spoza Bractwa. Przynależność do Bractwa Różańcowego mobilizowała członków do życia zgodnego z chrześcijańskimi zasadami moralnymi. Zdarzało się, że organizacja bracka strzegła swych członków przed niewłaściwym zachowaniem¹⁰³. Obok więc celów kościelnych Bractwo to spełniało także zadania społeczne: opiekowało się chorymi, zajmowało się sierotami, pogrzebami wiernych, światłem w kościele i ozdobą ołtarzy¹⁰⁴. W związku z ową działalnością Bractwo Różańcowe posiadało własne pieniądze. Stan finansowy Bractwa był także powiększany przez roczne składki członków, którzy z chwilą wstąpienia w szeregi brackie deklarowali zobowiązanie płatności¹⁰⁵.

Tabela nr 3

Wykaz operacji finansowych Bractwa Różańca św. w parafii Lgota Wielka w latach 1875 - 1897.

Lp.	Rok	Przychód złp gr	Wydatki złp gr	Bilans
1	1875	537,90	1021,45	- 483,55
2	1878	983,55	769,52	214,03
3	1881	1125,30	1475,26	- 349,96
4	1884	1086,25	1026,14	60,11
5	1887	1240,70	917,30	323,40
6	1890	1305,90	957,17	348,73
7	1893	1539,20	1068,50	470,70
8	1895	1368,25	1675,29	- 307,04
9	1897	1147,30	1217,70	-70,40

Źródło: Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn., k. 39 - 111.

Załączony wykaz statystyczny przychodów i rozchodów Bractwa Różańcowego w Lgocie Wielkiej ilustruje stan majątkowy Bractwa na przestrzeni 22 lat. Przychody były zróżnicowane ze względu na zamożność parafian. Podobnie przedstawiała się kwestia wydatków. Tutaj decydującą rolę spełniały wydarzenia religijne w parafii, które wymagały odpowiedniego zaplecza finansowego. Stan konta brackiego w zależności od tych przyczyn skutkowało raz deficytem, raz nadwyżką.

¹⁰³ E. Wiśniowski, dz. cyt., s. 71 - 72.

¹⁰⁴ A. Albin, dz. cyt., s. 51; Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej sygn. brak, k. 39 - 111.

¹⁰⁵ Książka do zapisywania Bractwa Różańca św. oraz przychodu i wychodu w parafii Lgota Wielka od 1872 roku, Archiwum Parafialne w Lgocie Wielkiej, brak sygn., k. 2 - 38.

Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. przy kościele Igockim Bractwo Różańcowe zaczęło z ożywieniem rozwijać swoją działalność. W czasie wizytacji dziekańskiej w dniu 4 maja 1919 r. dokonano podsumowania stanu majątkowego Bractwa. W wyniku wojny ucierpiała także kasa bracka, gdyż dużo osób zalegało z opłatami. Stan finansowy wynosił wtedy 561 rubli, 5 marek i 75 koron¹⁰⁶. Sytuacja majątkowa Bractwa ulegała zmianom i była coraz trudniejsza, a w 1931 r. deficyt Bractwa wynosił 500 zł¹⁰⁷.

4. Zakończenie

W niniejszym artykule podjęto próbę opracowania dziejów Bractwa Różańca św. w parafii Lgota Wielka na podstawie dostępnych materiałów. Na przestrzeni wieków zaangażowanie parafian w działalność bracką wskazuje, iż wywierało ono znaczący wpływ na kształtowanie postaw religijnych, moralnych i społecznych wśród lokalnej społeczności. Wykorzystany materiał źródłowy nie jest kompletny. Brakujące dokumenty z XVII i XVIII w. znajdują się w Archiwum Diecezjalnym we Włocławku. Dalsze badania nad zagadnieniem działalności i funkcji Bractwa Różańcowego w Lgocie Wielkiej pozwolą ukazać jego pełniejszy wkład w życie religijne mieszkańców parafii.

¹⁰⁶ Księga wizytacji biskupich i dziekańskich parafii Lgota Wielka. Archiwum parafialne, brak sygn. Wizytacja dziekańska w dniu 4 maja 1919 roku przeprowadzona przez ks. dziekana brzeźnickiego W. Pogorzelskiego, s. 39.

¹⁰⁷ Akta parafii Lgota Wielka (1924 - 1960). AKMCz sygn. brak. Protokół spisany podczas wizytacji dziekańskiej w dniu 28 maja 1931 roku, brak paginacji.